

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וירא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף - א'

וכמו שאמר עליה אברהם להמלאכים הנה באהל (יח-ט), וממילא לא הכירו עליה כי הרתה, רק פתאום שמעו שנולד לה בן, על כן יש מקום לומר שאסופי הביאה. ויש שהיו אומרים שמאבימלך נתעברה שרה, ואם יש בזה כח אלקי, הרי זה מאלקי אבימלך, ולא מאברהם. ועל כן אמרה שרה 'צחוק' עשה לי אלקים, שהיא לשון שמחה וגם לשון צחוק של לעג, כי אוהביה שמחים עמה, ולעומת זה יש צוחקין עליה, אסופי הוא או מאבימלך.

אך כדי להראות לכל את האמת, עשה ה' כי היניקה בנים שרה, וברש"י מהו בנים לשון רבים, ביום המשתה הביאו השרות בניהן עמהן והיניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק (בבא מציעא פז). ומזה נתברר ששרה ילדה אותו. אך עדיין היו מרננים אברהם בן מאה שנה יוליד, ועל כרחך מאבימלך נתעברה. אך גם לזה יש הוכחה שאינו מאבימלך, וכמבואר ברש"י ותלד שרה וגו' למועד אשר דבר אתו אלקים (כא-ב), מלמד שנולד לתשעה חדשים, שלא יאמרו מביתו של אבימלך הוא (ב"ר נג-ז).

וביתר ביאור, דמבואר בדרשות חתם סופר (ז' אדר קעט). כי רוב צדיקים נולדו קודם זמנם למקוטעים, והטעם כי מיהרו לצאת אל העולם הזה לעבודת ה' ע"ש. ובקרבן לדוד (פ' תולדות) עה"פ וימלאו ימיה, כתב כן שמענו מכמה צדיקים שנולדו לשבעה. ונודע שרבינו בעל החתם סופר זי"ע נולד לשבעה, וידעתי כי גם אחי מורי הגה"ק בעל ערוגת הבשם זי"ע נולד לשבעה ע"ש. ואם כן מן הדין היה צריך להיות כן גם ביצחק, אך כדי להציל את אמה מהרינון שלא יאמר מביתו של אבימלך הוא, על כן המתין להוולד רק אחר תשעה חדשים.

וה' פקד את שרה כאשר אמר, ויעש ה' לשרה כאשר דבר (כא-א). ויש לדקדק למה הכפיל שם ה' פעמיים. גם מה שמתחלה הזכיר לשון אמירה שהיא רכה, ושוב אמר לשון דיבור שהוא קשה. – ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי (כא-ה). ולכאורה הלא אלקים היא מדת הדין, ויותר יוצדק לומר צחק עשה לי הוי"ה שהוא מדת הרחמים. – ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה, כי ילדתי בן לזקוניו (כא-ו). ויש להבין מהו התמיה מי מלל, הלא ה' מלל זאת. ועיין ברש"י מה שפירש בזה.

ונראה כי הנה על 'ותאמר' שרה, הנגינה היא רביעי. ויש לומר כי באמת היה בלידת יצחק קידוש ה' גדול, כי אברהם פירסם אמונת אלקי עולם, שיש בורא ומנהיג לעולם, וכאשר ה' אלקי אברהם פקד אותו בזרע שלא כדרך הטבע, הרי נתפרסם בזה גדול כח אלקיו. ומה גם שיתכן שמאז ששלח ה' המלאכים לאברהם לבשר לו הבשורה, הודיע אברהם זאת לכל, כי עוד יפקד בבנים בזנותו בהבטחת ה', כדי להגדיל בהודעה זו שם ה' בעולם. וכמו שכתב הרמב"ן (שמות יג-טז) כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה-מחדש, ויודע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא, יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלקים אל האדם, ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה עכ"ל"ק. ואם כן בנס זה יתברר לכל כי אלקי אברהם הוא אלקי העולם.

וכיון שה' רוצה שיהא להאדם בחירה, על כן עמדו ליציני הדור ללעוג, יש שהיו אומרים אסופי הביאה מן השוק. ובקל היו יכולים לומר כן, כי שרה צנועה היתה,

עוד הוכחה יש, כמבואר ברש"י עה"פ אברהם הוליד את יצחק (כה-ט), לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק ע"כ. וכן פירש רש"י ותלד שרה לאברהם בן לזקוניו (כא-ב), שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (ב"ר נג-ו) ע"כ

עוד הוכחה יש לזה, וכמו שכתב במדרש יהונתן, דאיתא בגמרא (עבודה זרה נד): הרי שבא על אשת חבירו, דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין ע"ש. והנה כל זה הוא בלידה כדרך הטבע, אבל לידה שלא כדרך הטבע, ואין בו עולם כמנהגו נוהג, אם היה כדברי ליצני הדור לא היתה מולידה, ועל כרחק שמאברהם נתעברה ע"כ.

ובזה נבוא אל המכוון, ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים, כי השומעים צוחקים ומכחישים שאין יצחק בנו של אברהם. ותאמר מי מלל לאברהם, מי אומר ומכריז שבן זה הוא לאברהם, אולי זה אסופי או מאבימלך, ועל זה המשיכה בהוכחות, חדא, היניקה בנים שרה, שהיא הניקה את כל בני השרות, הרי שאין זה אסופי. והוכחה שאין זה מאבימלך, כי ילדתי בן לזקוניו, כפשוטו, ואין זה מנהגו של עולם, ואם היה זה מאבימלך, דין הוא שלא תתעבר, ולא היה עושה ה' זאת חוץ לדרך הטבע. וגם ילדתי בן לזקוניו, שזיו איקונין שלו דומה לאברהם, וכל זה ממלל ומדבר ששרה ילדה לאברהם בן.

ואם כן יש כאן לזה ארבע הוכחות, חדא, שהיניקה בנים שרה. שנית, שנולד לתשעה חדשים, שאי אפשר שזה מאבימלך. שלישית, שילדה בימי זקנה חוץ למנהגו של עולם. רביעית, שזיו איקונין שלו דומה לאברהם, וזהו ותאמר מי מלל לאברהם, הנגינה רביעי, כי אמרה ארבעה הוכחות שבן זה הוא לאברהם.

*

ובזה היה נראה לבאר מה שנאמר במצרים, וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ (שמות א-ב). כי הנה הכתוב אומר שם, ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד (א-ו). וברש"י שהיו יולדות ששה בכרס אחד (שמו"ר א-ח) ע"כ. וצריך טעם למה עשה ה' ככה.

ונראה דאיתא ברש"י על הפסוק חנוך משפחת החנוכי (במדבר כז-ה), לפי שהיו האומות מבזין אותם, מה אלו מתיחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפורש על ידי דוד (תהלים קכב-ד) שבטי י-ה עדות לישראל. השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלם כתיב החנוכי הפלואי ע"כ.

והנה עולם כמנהגו נוהג שאשה יולדת בן או בת אחת, ולא ששה, ואם היה האמת כדברי האומות, למה שינה ה' מנהגו של עולם, לעשות שלא כדרך הטבע להרבות ילדיהן יותר מדרכי הטבע, ועל כן זה מופת חותך על יחוסיהן שהם זרע ישראל. וזהו שהוסיף ה' אות ה' על כולן, החנוכי הפלואי, כי מנהגו של עולם שאשה מולידה ולד אחת, אבל במצרים ניתוסף בכל לידה עוד חמשה בנים, שהיו יולדות ששה בכרס אחד. ואמר לחנוך משפחת ה' חנוכי, שחנוך היה מיורדי מצרים ונולד יחידי, אבל משפחתו הוא ה' חנוכי, ניתוסף עוד חמשה, וזהו עדות לישראל שהם מתייחסים לשבטיהם.

וזהו גם מה שאמר הכתוב (שמות יג-ח) וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, וברש"י שהוא מלשון חמשה, והיינו כי ההוכחה שכולם הם בני ישראל, ולא נתערבו במצרים, כי כולם נולדו עם עוד חמשה בנים, שלא כמנהגו של עולם, ואם היה באיסור, לא היה ראוי שיהיה כן.

ובזה נראה לבאר מה ששיבח הכתוב בני ישראל במצרים, רבבה כצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים (יחזקאל טו-ז). ובגמרא (סוטה יא): אל תקרי בעדי עדיים אלא בעדרי עדרים ע"ש. והכוונה כי מה שנתרבו במצרים שלא כמנהגו של עולם, ורבבה כצמח השדה נתתיך, זהו עדי עדיים, קישוט מופלא לעם ישראל, איך היו מובדלים ממצרים שלא נכשלו עמהם. והראיה על העדי עדיים, הוא מה שבאו עדרים עדרים, חוץ ממנהגו של עולם, וזה מעיד על טהרתם ויחוסם.

*

והנה בגמרא (יבמות סד). ויעתר יצחק לה' וגו' ויעתר לו ה' (בראשית כה-כא), אמר רבי יצחק למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה

הדין לרחמים, וכולם הסכימו לברכתו, וממילא נתפשטה הישועה שהוא גם לאחרים. וזהו שנאמר, ותאמר שרה צחק עשה לי 'אלקים', שגם מדת הדין הסכימה לזה, שנתהפכה לרחמים, ולכן כל השומע יצחק לי, וברש"י הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם (ב"ר נג-ס) ע"ש.

וזהו שאמר וה' פקד את שרה כאשר אמר, ויעש ה' לשרה כאשר דבר, וכתוב בבעל הטורים, וה' פקד, כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו (ב"ר נא-ב), שלמדו עליה סגוריא וכו' ע"ש. והיינו כי גם מדת הדין הסכימה לפקידת שרה, שנתהפך מדת הרגזנות למדת הרחמים. ולכן נזכר כאן שני פעמים שם הוי"ה, שגם מדת הדין נתהפכה לרחמים, וה' פקד כאשר 'דבר' ויעש כאשר 'אמר', שכולם הסכימו לזה, הן מדת הרחמים, והן מדת הדין. ומהאי טעמא וה' פקד 'את' שרה, לרבות שהרבה נפקדו עמה, דכיון שגם מדת הדין הסכימה נתפשטה החסד גם לאחרים.

ונראה דזהו שאמר הכתוב, ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (כד-א), כי בחינת 'זקן' הוא 'מלא רחמים' (רש"י שמות כב-ב), שגם מדת הדין הוא רחמים, וה' ברך את אברהם 'בכל' בגמטריא ב' פעמים שם הוי"ה, כי לא היה שולט אצלו מדת אלקים, אלא ה' ה' קודם שיחטא האדם.

*

עוד יש לומר במה שאמרה שרה צחק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי, דהנה ה' צוה לאברהם, וקראת את שמו יצחק (בראשית יז-ט), וברש"י כתב הטעם, דזה רומז על ארבעה דברים, יו"ד על שם העשרה נסיונות, צ' על שם צ' שנה של שרה, וחי' ימים שנימול, וק' שנה של אברהם (במדב"ר יח-כא) עיי"ש. הרי ראתה שרה מהשם יצחק, שעתיד להיות נעקד על גבי המזבח לעולה תמימה לפני ה', ובזה יושלמו העשרה נסיונות. וכמו שפירש בתורת משה (סד) צח"ק עשה לי אלקים, היינו רמז זה הטמונה באותיות צח"ק, כבר עשה לי אלקים, כי נתקיימו בי, צ' שנים לשרה, חי' ימים למילתו, ק' שנה לאברהם, אבל האות י' של יצחק הרומז לעשרה נסיונות, עדיין לא נתקיימה, כי עדיין לא מלאו לו עשרה נסיונות, אבל כל השומע לעתיד מה דנתהוה בנסיון האחרון של מעשה העקידה, שפיר 'יצחק' לי, כבר יבין הטעם של קריאתו בשם יצחק ע"ש.

ממדת רגזנות למדת רחמנות ע"כ. והיינו שמסלקת מדת הדין לגמרי והופכת אותה גם כן לרחמים. וכן נאמר (שמות טו-ו) 'ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב, וברש"י ימינך ימינך שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום, השמאל נעשית ימין ע"כ. והיינו כי ימין הוא חסד ושמאל הוא דין, ובצדיקים מתהוה גם מדת הרגזנות רחמים, ושניהם הם ימין.

ונראה דזהו הענין שהתחלת השלש עשרה מדות של רחמים, ה' ה' וגו' (שמות לד-ו), ודרשו חז"ל (ראש השנה יז), אני הוא קודם שיחטא האדם, אני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה ע"כ. והיינו כי בדרך כלל יש הנהגה של רחמים משם הוי"ה, והנהגה של דין משם אלקים, אבל קודם שיחטא האדם, מתהפך המדת רגזנות לרחמים, ואז יש הוי"ה בכפלים, ה' ה' קודם שיחטא, רק לאחר שיחטא שחזור מדת הדין למקומה, אכתי נשאר שם הוי"ה אחת לאחר שיחטא.

ולכאורה יש להבין מהו התועלת בזה שצדיקים מהפכין את מדת הדין לרחמים, הלא הם ראויים לחסד תמידי מצד מדת הרחמים. אך מבואר באלשיך על הכתוב (תהלים סו-ב) אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה, דאם החסד הנשפע היא רק במדת הרחמים, אין זוכין לזה תמיד, כי יש זמנים ששולטים הדינים בעולם, ואז אין מקום לרחמים לחול. אבל אם גם מדת הדין מסכמת לתת רחמים וחנינה, אז הישועה נצחית, ואין לה הפסק. וזהו שאמר 'אלקים' יחננו, בזמן שהחסד והחנינה בא משם אלקים, שהוא מורה על דין, אז יאר פניו אתנו סלה, יהיה לה קיום נצחי ע"כ.

ויש להוסיף עוד, שאם הישועה בא מצד הרחמים לבד, אז אי אפשר ליהנות מהשפעה זו אלא הצדיקים, שאי אפשר למדת הדין לקטרג עליהם. אבל בהיות שהצדיקים בזכותם מהפכים גם מדת הדין לרחמים, ואין קיטרוג, על כן גם כל הנלוים אליהם יכולים להוושע מהחסד היורדת אליהם. וזהו שאמר אלקים יחננו ויברכנו, אם הברכה מושפע גם בהסכמת מדת אלקים, אז יאר פניו 'אתנו' סלה, לא רק להצדיק עצמו אלא גם לכל הנלוים עמהם. וכמו מלכותא דארעא, שבשעה ששורה מדת החסד ואין קיטרוג, יכולים לקבל חנינה גם אלו שאין ראויים לכך.

וכמו שתפלתו של יצחק היתה כעתר, שהפך מדת רגזנות לרחמים, כן היה באברהם ששורשו חסד, שכאשר נתקבל תפלתו להוושע בזרע, נתהפך גם מדת

ויש להוסיף, על פי מה שכתוב באור החיים הק' על הפסוק ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך (יח-ג) דכשנולד יצחק לא היה ראוי להוליד כי בא מסטרא דנוקבא, ובמעשה העקידה זכה לנפש הראויה להוליד. וזהו והנה בן לשרה, פירוש מסטרא דנוקבא, ושוב אשוב, פעם שנית ישוב אליו, לבחינת אברהם שהוא עלמא דדכורא, וזה היה בעקידה דכתיב (כא-יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ע"ש.

והנה בכל בן הנולד יש שמחה כפולה, חדא, שמתעורר שמחה בהבית בשעשועי הבן, שנית, שנשאר ממנו על ידי זה זכרון לדור דור בבנים ובני בנים. אבל בלידת יצחק שהיה מסטרא דנוקבא ואינו מוליד, לא היה בלידתו רק שמחת ההוה, וצחק עשה לי אלקים לשון הוה, ששמחה זו זמני הוא, והשמחה הוא רק במה שנולד לצ' לשרה ולק' לאברהם, והכניסו בברית לח'. אבל כל השומע לעתיד שעמד בנסיון העקידה, שניתוסף האות י', אז יצחק לי גם בהעתיד, שישתנה אז לסטרא דדכורא, ויומשך ממנו דורות עדי עד.

*

ומספר הכתוב אחר זה, ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו' מצחק, ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו'. ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה (כא-ט). והנה עבודת אברהם היה תמיד בקירוב רחוקים עובדי עבודה זרה תחת כנפי השכינה, ואת הנפש אשר עשו בחרן (יב-ה), שהכניסום תחת כנפי השכינה. ועמד להתפלל ולבקש רחמים על אנשי סדום שהיו רעים וחטאים. וכאן נצטוה מה' להרחיק את ישמעאל ואמו מביתו, בשביל שהוא מצחק.

אך יש בזה מוסר השכל, והוא כי מצינו בתחלת הפרשה, כאשר באו אליו שלשה אנשים, וכסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו, אמר להם, יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם,

והשענו תחת העץ, ואקחה פת לחם וסעדו לבכם, אחר תעבורו (יח-ד). ואמר הרה"ק בעל אמרי חיים וצ"ל, כי אביו הרה"ק בעל אהבת ישראל וצ"ל היה רגיל לומר, צריך להיות טוב לכל' אחד, אבל לא 'עם' כל אחד (ויין גוט צו יעדן, אבער נישט זיין גוט מיט יעדן), כי יש להתרחק מרשעים שונאי ה'. ולכן אברהם הגם שקירב אותם מאד להאכילם שלשה לשונות בחרדל, אבל אמר להם תחלה, והורה להם את הדרך מראש, 'אחר תעבורו', אחר שתסעדו לבכם לכו לכם לחיים טובים, איני רוצה שתשארו אצלי, ולהיות במחיצה אחת עם עובדי עבודה זרה ע"כ.

וזהו החילוק בין לוט לאברהם, אשר לוט אמר להם, סורו נא אל בית עבדכם (יט-ב), כי לוט אינו מקפיד על חברותא שלו, ומכניס לביתו כל אחד, לא כן אברהם, הגם שהטריח לפניהם ביותר, מכל מקום לא הכניסם לביתו אפילו שעה אחת, אלא אמר להם והשענו תחת העץ.

ומצינו באברהם שאמר הכתוב, ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם (כא-ג). ובגמרא (סוטה י.) חד אמר פונדק, ופירש רש"י ללון שם אורחים, ולשון אש"ל נוטריקון הוא, א'כילה 'שתיה ל'ויה, שהיה מאכילין ומשקן ואחר כך מלוה אותן ע"כ. והעולם רגילין לומר דנוטריקון א'כילה ש'תיה ל'ינה. ותרואויהו אמת, כי אותן האורחים שהיו כשרים נתן להם גם מקום ללון בביתו. אבל לעובדי עבודה זרה לא הכניסו לביתו, אלא נתן להם אכילה ושתיה ושוב ל'ויה, שילכו לדרכם ולא יהיו אצלו שלא לצורך.

ולכן הגם שאברהם עשה הרבה לקירוב רחוקים, והיה טוב לכל אחד, אבל לגדל מצחק בתוך ביתו עם בן צדיק כיצחק, הגם שזה גם כן בנו, מכל מקום החברותא עם יצחק לא טובה היא, וביקשה שרה גרש את האמה הזאת עם בנה. והיינו שירחק לא רק את ישמעאל עצמו, אלא גם אמו, שלא יהיה לו שום אמתלא לחזור מפעם לפעם שרוצה לבקר את אמו. ועל זה הסכים ה' ואמר לאברהם, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' ישראל אשר פראמאווויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' גדלי' געלב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' שלום מערמלשטיין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב
מוה"ר ר' יואל בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אברהם ברילל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אביגדור בלומענפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אברהם בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למזל טוב